on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Salman Rushdie
SHALIMAR THE CLOWN

Copyright © 2005 by Salman Rushdie
Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-876-2

ČUVAM PRIRODU
www.alnari.rs

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

SALMAN RUŽDI

Klovn Šalimar

Prevela Vera Dragović

alnari
PUBLISHING
Beograd, 2012.

Sa ljubavlju u znak sećanja na moje deku i baku iz Kašmira
Dr Ataulaha i Amir un nisa But
(Babadžan i Amadži)

Plovim kroz Raj na reci Pakla:
Tanani duh, noć je.
Veslo je srce; ono razbija porcelanske talase...

Ja sam sve ono što si ti izgubila. Nećeš mi oprostiti.
Moje sećanje je stalno na putu tvoje prošlosti.
Nema šta da se oprosti. Nećeš mi oprostiti.
Sakrio sam bol čak i od sebe samog; otkrio sam svoj bol
samo sebi.
Sve treba oprostiti. Ti mi ne možeš oprostiti.
Da si samo nekako mogla biti moja,
šta sve ne bi bilo moguće na ovom svetu?

– AGA ŠAHID ALI,
Zemlja bez pošte

Prokletstvo na oba vaša doma.

MERKUCIO, u *Romeu i Juliji,*
VILIJAMA ŠEKSPIRA

INDIJA

§

Dvadesetčetvorogodišnja ambasadorova ćerka loše je spavala tokom toplih, jednoličnih noći. Često se budila, a čak i kad bi je obuzeo san, njeno telo je retko moglo da se opusti, trzajući se i mlatarajući rukama i nogama kao da pokušava da se oslobodi užasnih nevidljivih okova. Povremeno je vikala na jeziku koji nije znala. To su joj rekli muškarci, nervozno. Malom broju muškaraca bilo je dozvoljeno da bude pored njene postelje dok je spavala. Zbog toga je bilo malo konkretnih činjenica, a i one se nisu uklapale; međutim, postojao je obrazac. Po jednom tvrđenju, njen glas je bio duboko grlen, glotalni ploziv, kao da govori arapski. Noćni-arapski, pomislila je, Šeherezadin jezik iz snova. Po drugoj verziji, njene reči su ličile na naučnu fantastiku, kao klingonski, kao da pročišćavate grlo u veoma udaljenoj galaksiji. Kao Sigorni Viver kad usmerava demona u *Isterivaču duhova*. Jedne noći, da bi to proverila, ambasadorova ćerka je ostavila uključen kasetofon pored postelje, ali, kad je čula glas sa trake, njegova sablasna odvratnost, koja je u isto vreme bila i poznata i neznana, strašno ju je zaplašila, pa je pritisnula dugme da to obriše, ali ono nije izbrisalo ništa bitno. Istina je još uvek bila tu.

Ovi košmarni periodi pričanja u snu su srećom bili kratki i, kad bi se završili, ona bi izvesno vreme, znojeći se i dahćući, utonula u stanje besane iscrpljenosti. Onda bi se naglo ponovo probudila, uverena, zbog rastrojenog stanja u kome je bila, da se u njenoj spavaćoj sobi nalazi uljez. Nije bilo uljeza. Uljez je bio praznina, negativan prostor u pomrčini. Ona nije imala majku. Njena majka je umrla podarivši joj život: ambasadorova žena joj je to rekla, a ambasador, njen otac, to je potvrdio. Njena majka je bila Kašmirka, i za nju je bila izgubljena, kao raj, kao Kašmir, u nekom vremenu pre njenog sećanja. (Da su reči *Kašmir* i *raj* sinonimi, bio je jedan od njenih aksioma, što je morao da prihvati svako ko ju je poznavao.) Drhtala je zbog

majčinog odsustva, praznih obrisa koji bi je štitili u mraku, i očekivala drugu nesreću, čekala a da nije ni bila svesna toga. Kada joj je otac umro – njen sjajan, kosmopolitski otac, Franko-Amerikanac, „poput Slobode", rekao je, njen voljeni, uvredljiv, svojeglav, razvratan, često odsutan, neodoljivi otac – počela je dobro da spava, kao da se ispovedila. Kao da su oprošteni njeni gresi ili, možda, njegovi. Nasledila je teret greha. Ona nije verovala u greh.

Tako, sve do smrti njenog oca ona je bila žena sa kojom nije bilo lako spavati, mada je bila žena sa kojom su muškarci želeli da spavaju. Pritisak muške požude ju je zamarao. Pritisak njenih sopstvenih želja uglavnom nije bio smanjen. Nekoliko ljubavnika koje je imala nisu je ni približno zadovoljili i tako se (kao da objavljuje da je predmet zatvoren) uskoro skrasila sa jednim prilično prosečnim momkom, i čak je ozbiljno razmatrala njegov predlog za brak. Tada je ambasador preklan na njenom kućnom pragu kao pile zaklano za večeru, nasmrt iskrvarivši iz duboke rane na vratu, napravljene jednim rezom sečiva atentatora. Usred bela dana! Kako mora da je oružje blistalo na zlatastom jutarnjem suncu; što je za grad bio svakodnevni blagoslov, ili prokletstvo. Ćerka ubijenog čoveka bila je žena koja je mrzela lepo vreme, ali tokom većeg dela godine grad nije pružao ništa više. Prema tome, morala je da se pomiri sa dugačkim jednoličnim danima nepomućene sunčeve svetlosti i suvom žegom koja je pržila kožu. Onih retkih jutara kad bi se probudila i videla oblake prevučene preko neba i nagoveštaje vlage u vazduhu, lenjo se protezala po krevetu, povijajući leđa, i bila je bar nakratko puna radosne nade; ali oblaci bi uvek do podneva bili sprženi i ponovo je bilo po starom: nepošteno bledo plavetnilo neba činilo je da svet izgleda nevino i čisto kao dete, glasna nepristojna kugla treštala je prema njoj kao čovek koji se preglasno smeje u restoranu.

U jednom takvom gradu nije moglo biti sivih predela, ili je bar tako izgledalo. Stvari su bile onakve kakve jesu i ništa drugo, nedvosmislene, sa nedostatkom prefinjenosti kiše koja sipi, hladovinom ili svežinom. Pod budnim okom takvog sunca nije bilo mesta gde biste se mogli sakriti. Ljudi su svuda bili kao u izlogu, tela su im blistala na suncu, oskudno odevena, podsećajući je na reklame. Ovde nije bilo nikakve tajanstvenosti ili dubine; samo površine i otkrivanja. Pa ipak, upoznati grad značilo je otkriti da je ta banalna čistoća samo iluzija. Ceo grad je bio sazdan samo od prevara, obmana, brzih promena, metropola živi pesak, koja skriva svoju prirodu, zaštićenu i tajnu uprkos sve njene očigledne ogoljenosti. U jednom takvom mestu čak ni silama razaranja nije više bilo potrebno okrilje noći. One su sagorele jutarnju blistavost, zaslepljujući oko, i probole vas oštrom i fatalnom svetlošću.

Ime joj je bilo Indija. Nije joj se dopadalo to ime. Ljudi se nikada nisu zvali Australija, zar ne, ili Uganda ili Ingušetija ili Peru. Sredinom šezdesetih godina XX veka njen otac Maks Ofuls (Maksimilijan Ofuls, odgajan u Strazburu, Francuska, u nekom ranijem dobu) bio je najomiljeniji, a potom najskandalozniji američki ambasador u Indiji, ali šta sa tim, decu nisu opterećivali imena kao što je Hercegovina, ili Turska, ili Burundi, samo zato što su njihovi roditelji posetili te zemlje i možda tamo nešto zgrešili. Začeta je na Istoku – začeta u vanbračnoj vezi i rođena usred žestokog skandala koji je razorio i uništio brak njenog oca i zapečatio njegovu diplomatsku karijeru – ali, ako je to bilo dovoljno opravdanje, ako je bilo u redu kačiti ljudima rodno mesto oko vrata kao albatrose, onda bi svet bio pun muškaraca i žena koji se zovu Eufrati, ili Pizga, ili Iztakihuatl, ili Vulumulu. U Americi, dođavola s tim, ovaj način davanja imena nije bio nepoznat, što je malo pokvarilo njen argument i nervirao je više nego bilo šta. Nevada Smit, Indijana Džouns, Tenesi Vilijams, Tenesi Erni Ford: svima njima je u sebi uputila psovke i ispružen srednji prst.

„Indija" joj se još uvek činilo pogrešno, zvučalo je egzotično, kolonijalno, i nagoveštavalo da pripada realnosti koja nije njena, i ona je sebi uporno ponavljala da joj nikako ne odgovara, ona se nije osećala kao neka Indija, čak i ako je njen ten bio taman, a njena duga kosa blistava i crna. Ona nije želela da bude prostrana, ili potkontinentalna, ili prevelika, ili vulgarna, ili eksplozivna, ili prenatrpana, ili drevna, ili bučna, ili tajanstvena, ili na bilo koji način Treći svet. Sasvim suprotno. Ona se pokazala kao disciplinovana, doterana, prefinjena, povučena, ateista, suzdržana, smirena. Govorila je sa engleskim akcentom. U svom ponašanju nije bila žustra, već pribrana. Takva osoba je ona želela da bude, i izgradila ju je sa velikom upornošću. To je bila jedina verzija nje same koju je bilo ko u Americi, osim njenog oca i ljubavnika zaplašenih njenim noćnim prohtevima, ikada video. Što se tiče njenog unutrašnjeg života, njene burne engleske prošlosti, pokopanog dosijea problematičnog ponašanja, godina delinkvencije, skrivenih epizoda njene kratke ali burne prošlosti, te stvari nisu bile predmet diskusije, nisu bile (ili nisu više) zanimljive za javnost. Ovih dana je čvrsto vladala sobom. Od problematičnog deteta ona se pretvorila u fanatika za sportske aktivnosti, nedeljni treninzi boksa u bokserskom klubu Džimija Fiša u Santa Moniki i Vajn, gde se znalo da vežbaju Tajson i Kristi Martin i gde je hladnokrvan bes njenih udaraca primoravao muškarce boksere da zastanu i posmatraju, treninzi slobodnog rvanja dva puta nedeljno sa Bartom Kvoukom, koji je bio majstor borilačke veštine ving čun, gađanje pištoljem na pokrivenom strelištu, od sunca izbledele i crnim zidom opasane Salcmanove Pokretne

mete daleko van grada u Palms 29 i, najbolje od svega, treninzi streljaštva u centru Los Anđelesa, u blizini mesta gde je nastao grad u Iligan parku, gde je svoje novootkrivene talente stroge samokontrole, koje je naučila da bi preživela, da odbrani sebe, mogla da upotrebi za napad. Dok je povlačila svoj zlatni luk za standardne olimpijade, osećajući pritisak strune luka na svojim usnama, ponekad dotičući dno strele vrhom jezika, osećala je kako se u njoj budi želja, uživala u sve jačem osećaju vreline dok su se sekunde preostale za gađanje bližile nuli, i na kraju je pustila da poleti, oslobađajući nečujni otrov strele, naslađujući se tim tupim udaljenim zvukom oružja koje pogađa metu. Strela je bila njeno omiljeno oružje.

Takođe, nije pokazivala da je njoj samoj čudno što se ponaša tako prisebno. Kada bi zamućeni pogled video stvari drugačije, grubi um ih je ponovo vraćao u prvobitni oblik. Nije želela da se bavi svojom duševnim nemirima, nikada nije govorila o svom detinjstvu, i ljudima je rekla da se ne seća svojih snova.

Na njen dvadeset četvrti rođendan ambasador je došao do njene kapije. Pogledala je sa svog balkona na četvrtom spratu kad je zazvonio i videla ga kako čeka na vrelini dana obučen u svoje smešno svileno odelo kao neki francuski dedica. I još sa cvećem. „Ljudi će pomisliti da si mi ljubavnik", Indija je doviknula Maksu. „Moj Valentin koji zavodi detence." Volela je ambasadora kad je bio zbunjen, bolnu brazdu na njegovom čelu, desno rame povijeno prema uhu, sa podignutom rukom kao da želi da se odbrani od udarca. Videla je kako se prelama u dugine boje kroz prizmu njene ljubavi. Posmatrala ga je kako se povlači u prošlost dok stoji ispod nje na pločniku, svakog uzastopnog trenutka on promiče pred njenim očima i zauvek nestaje, preživljavajući samo u univerzumu u obliku svetlosnih zraka koji nestaju. Tako izgleda gubitak, tako izgleda smrt: bežanje u fluorescentne talasaste oblike, u neverovatnu brzinu svetlosnih godina, večno udaljena rastojanja kosmosa. Na rubu poznatog univerzuma neko nezamislivo stvorenje će jednog dana staviti oko na teleskop i videti kako se Maks Ofuls približava, u svilenom odelu, noseći rođendanske ruže, zauvek nošen napred na ogromnim talasima svetlosti. Tren po tren on ju je napuštao, postajući ambasador u nekim nezamislivo dalekim prostorima. Zatvorila je oči, a onda ih ponovo otvorila. Ne, on nije bio milijardu milja daleko usred galaksija koje su se okretale. Bio je ovde, stvaran i prisutan, na ulici u kojoj je ona živela.

Povratio je svoje dostojanstveno držanje. Neka žena u trenerci pojavila se iza ugla iz Oukvuda i trčala u njegovom pravcu, odmeravajući ga, vršeći površne procene o vremenu, procene o seksu i novcu. On je bio jedan od arhitekata posleratnog sveta, njegovih internacionalnih građevina, njegovih

usvojenih ekonomskih i diplomatskih konvencija. Još uvek je dobro igrao tenis, iako je bio u poodmaklim godinama. Njegov sjajan forhend, njegovo tajno oružje. Ta vižljasta figura u dugačkim belim pantalonama, sa jedva pet procenata telesne debljine, još uvek je mogla da pokriva igralište. Podsećao je ljude na starog šampiona Žana Borotru: onih nekoliko starijih ljudi koji su se sećali Borotre. Sa neskrivenim uživanjem jednog Evropljanina buljio je u grudi američke džogerke u njenom sportskom prslučetu. Kada je prošla pored njega, pružio joj je jednu ružu iz ogromnog rođendanskog buketa. Uzela je cvet; a zatim, zaprepašćena njegovim šarmom, blizinom njegove žustre erotske snage i samom sobom, ubrzano je nastavila da trči. Petnaest–ništa.

Sa balkona stambene zgrade dame iz srednje i istočne Evrope su takođe piljile u Maksa zadivljeno, sa neskrivenom žudnjom svog krezubog doba. Njegov dolazak je za njih bio vrhunac meseca. Danas su izašle napolje u velikom broju. Obično bi se skupile u malim grupama na uglu ulice ili sedele po dve ili tri pored bazena u dvorištu, raspravljajući o nečemu, paradirajući bez stida u neprikladnim kupaćim kostimima. Obično su mnogo spavale, a kad nisu spavale, onda su jadikovale. Sahranile su muževe sa kojima su provele četrdeset ili čak pedeset godina monotonog života. Povijene, pogrbljene, bezizražajne, starice su jadikovale nad tajanstvenom sudbinom koja ih je bacila ovde, na suprotan kraj sveta od mesta njihovog porekla. Govorile su čudnim jezicima koji su mogli biti gruzijski, hrvatski, uzbekistanski. Muževi su ih izneverili time što su umrli. Oni su bili stubovi koji su se srušili, oni su tražili da se one pouzdaju u njih i otrgli su svoje supruge iz svega što im je bilo blisko i doveli ih u ovu zemlju lotosa bez drveća punu nepristojne mladeži, ovu Kaliforniju čije prostranstvo je bilo njen hram i neznanje njen blagoslov, a onda su se pokazali kao nepouzdani pognuti nad igralištem za golf ili licem zabijenim u činiju supe sa knedlama, na taj način otkrivajući svojim udovicama u ovom kasnom dobu njihovog života nepouzdanost postojanja uopšte, a posebno muževa. Uveče bi udovice pevale dečje pesme sa Baltika, sa Balkana, sa prostranih ravnica Mongolije.

I starci iz susedstva su bili sami, neki od njih sa omlitavelim telima nad kojima je gravitacija izvršila previše snažan uticaj, drugi izjedeni od gunđanja koji su hodali u prljavim trik majicama i pantalonama sa otkopčanim šlicem, dok se treća, odvažnija grupa oblačila upadljivo, noseći efektne beretke i leptir-mašne. Ovi nalickani džentlmeni su povremeno pokušavali da uvuku udovice u razgovor. Njihovi pokušaji, sa žućkastim sjajem veštačkih zuba i melanholičnim prizorima namazanih ostatka kose ispod skinutih beretki, bili su neprestano ignorisani sa prezirom. Ovim postarijim lepotanima, Maks Ofuls je bio uvreda, interesovanje dama za njega

poniženje. Ubili bi ga kad bi mogli, da nisu bili suviše obuzeti odlaganjem sopstvene smrti.

Indija je sve to videla, egzibicionističke, čežnjive starice kako se vrckaju i flertuju na verandama, pritajene, prkosne starce. Drevna ruska nastojnica Olga Simeonova, kruškasti samovar od žene obučene u teksas, pozdravljala je ambasadora kao da je neki državnik koji dolazi u posetu. Da je u toj zgradi postojao crveni tepih, ona bi ga prostrla pred njim.

„Ona vas pušta da čekate, gospodine ambasadore, šta da se radi, mladi. Ja ništa ne prigovaram. Samo, ćerka u današnje vreme je veliki problem, i sama sam bila ćerka za koju je otac bio kao bog, pustiti ga da čeka nezamislivo. Avaj, danas je teško odgajati ćerke, a zatim one te ostave glat. Ja sam, gospodine, prvenstveno majka, ali su za mene sada one mrtve, moje devojke. Pljujem na njihova zaboravljena imena. Tako vam je to."

Sve ovo je govorila dok je okretala žilavi krompir u ruci. Bila je poznata svima u ovom za nju poslednjem susedstvu kao Olga Volga, i po svom sopstvenom kazivanju bila je poslednji preživeli potomak čuvenih krompir vračara iz Astrahana, potpuno upućena, prostodušna gatara, sposobna da prefinjenom upotrebom magije krompira izazove ljubav, prosperitet ili čireve. U tim dalekim mestima i davno prohujalim vremenima ona je bila predmet muškog divljenja i straha; sada, zahvaljujući ljubavi jednog mornara, pošto je pokojni, završila je u Zapadnom Holivudu sa prevelikim teksas kombinezonom, a svetlocrvenom maramom sa belim tufnama na glavi, da pokrije proređenu sedu kosu. U bočnom džepu ključ za navrtke i šrafciger sa *filips* glavom. U to davno vreme ona je mogla da prokune vašu mačku, pomogne vam da zatrudnite, ili da učini da vam prokisne mleko. Sada je menjala sijalice i zavirivala u neispravne rerne i skupljala mesečnu kiriju.

„Što se mene tiče, gospodine", bila je uporna da informiše ambasadora, ja ne živim danas ni u ovom ni u prošlom svetu, ni u Americi ni u Astrahanu. Takođe bih dodala, ni u ovom ni u budućem svetu. Žena kao ja, ona živi negde između. Između uspomena i svakodnevice. Između juče i sutra, u zemlji izgubljene sreće i mira, mestu izgubljenog spokoja. To je naša sudbina. Nekada sam osećala da je sve u redu. Sada to ne osećam. Zbog toga se, međutim, ne plašim smrti."

„I ja sam takođe stanovnik te zemlje, gospođo", ozbiljno ju je prekinuo. „I ja takođe živim dovoljno dugo da steknem državljanstvo u njoj."

Rođena je nekoliko milja istočno od delte reke Volge, nadomak Kaspijskog mora. Tada je po njenoj priči došla istorija dvadesetog veka, oblikovana čarolijom krompira. „Svakako teška vremena", rekla je, starim damama na njihovim balkonima, staroj gospodi pored bazena, Indiji gde god i kad god

je mogla da je sretne, i upravo sada ambasadoru Maksu Ofulsu na dvadeset četvrti rođendan njegove ćerke. „Naravno beda; isto tako potlačenost, seobe, armije, ropstvo, današnjoj deci je lako, ništa ne znaju, mogu da vidim da ste vi prefinjen čovek koji je prošao sveta. Naravno, seobe, preživljavanje, nužnost da budete lukavi kao pacov. Jesam li u pravu? Svakako ponegde neki muškarac, san o nečemu drugom, brak, deca, ona ne ostaju, vode svoj život, otrgnu se od vas i odu. Naravno rat, muž nestao, ne pitajte me za tugu. Naravno, seoba, gladovanje, obmana, sreća, drugi muškarac, dobar čovek, pomorac. Onda putovanje preko mora, privlačnost Zapada, putovanje kopnom, ponovo udovica, muškarac ne može da traje, izuzimam prisutne, muškarac nije stvoren da traje. U mom životu su muškarci bili kao cipele. Imala sam ih dvojicu, i obojica su se pohabali. Nakon toga sam naučila da može i da se ide bos. Ali nisam tražila da muškarci ispunjavaju moje želje. To nisam nikada tražila. Uvek mi je moje znanje donelo ono što sam želela. Moja umetnost krompira, da. Bilo da se radilo o hrani, deci, putnim ispravama ili poslu. Uvek su moji neprijatelji propadali, a ja slavno trijumfovala. Krompir je moćan i sve stvari se mogu njime postići. Samo sada se prikradaju godine, pa čak ni krompir ne može da vrati vreme. Mi poznajemo svet, zar ne? Znamo kakav je njegov kraj."

Poslao je vozača gore sa cvećem i čekao Indiju ispred. Novi vozač. Iako potpuno nezainteresovana, Indija je zapazila da je on zgodan čovek, čak lep, četrdeset i neka godina, visok, sa pokretima isto tako prefinjenim kao i nedostižni Maks. Hodao je kao da ide po zategnutom užetu. Na licu mu se ocrtavao bol i nije se smeškao mada su uglovi njegovih očiju bili izborani od smejanja i piljio je u nju neočekivanim intenzitetom koji je izgledao kao elektrošok. Ambasador nije insistirao na nošenju uniformi. Vozač je nosio otkopčanu belu košulju i trenerku, malo neprikladnu odeću za miljenike sunca u Americi. Lepotani su došli u ovaj grad u velikim patetičnim gomilama, da pate, da budu ponižavani, da dožive da moćna valuta njihove lepote bude devalvirana kao ruska rublja ili argentinski pezo; da rade kao portiri, kao hostese u baru, đubretari, sobarice. Grad je bio litica, a oni su bili njegova stampeda pacova. Na dnu litice bila je dolina polomljenih lutaka.

Vozač je skrenuo pogled sa nje i gledao prema podu. Potiče, odvratio je zamuckujući kao odgovor na njeno pitanje, iz Kašmira. Njeno srce je zaigralo. Vozač iz raja. Njegova kosa je bila planinski potok. Na njegovim grudima su rasli narcisi sa obala brzih reka i božuri sa visokih livada, izvirujući ispod otkopčane kragne. Oko njega su odzvanjali kreštavi zvuci *svarnaija*. Ne, to je šašavo. Ona nije šašava, sebi nikada ne bi dopustila da potone u sanjarenje. Svet je stvaran. Svet je onakav kakav je. Zatvorila je oči i ponovo

ih otvorila, i tu je bio dokaz. Pobedila je normalnost. Vozač bez cveća strpljivo je čekao pored lifta, pridržavajući joj vrata. Klimnula je glavom da mu zahvali. Primetila je da su mu šake stisnute u pesnice i da drhte. Vrata su se zatvorila i počeli su da silaze.

Ime pod kojim su ga znali, ime koje je njoj rekao kad ga je pitala, bilo je Šalimar. Njegov engleski nije bio dobar, jedva upotrebljiv. Verovatno ne bi razumeo tu frazu „jedva upotrebljiv". Imao je plave oči, njegov ten je bio svetliji od njenog, kosa posedela sa tragovima svetle boje. Nije želela da zna njegovu priču. Ne danas. Drugi put će ga možda pitati da li su to plava kontaktna sočiva, da li mu je to prirodna boja kose, da li je to njegov lični stav, ili mu je taj stav nametnuo njen otac koji je čitavog svog života znao kako da nametne nešto, sa takvim šarmom da bi čovek prihvatio to nametanje kao svoju sopstvenu ideju, kao originalnu. I njena pokojna majka je bila iz Kašmira. Samo to je znala o ženi o kojoj je malo toga znala (ali poprilično naslućivala). Njen otac Amerikanac nije nikada položio vozački ispit, ali je voleo da kupuje kola. I otuda vozači. Dolazili su i odlazili. Želeli su da budu poznati, naravno. Jednom je, nedelju ili dve, ambasadora vozila sjajna mlada žena koja ga je napustila da bi glumila u dnevnim sapunicama. Ostali vozači su nakratko zablistali kao igrači u muzičkim video-filmovima. Najmanje dvoje, jedna žena, jedan muškarac, bili su uspešni u oblasti pornografskih filmova i ona je naletela na slike njihovih golih tela kasno noću u hotelskim sobama tu i tamo. Gledala je pornografiju u hotelskim sobama. To joj je pomagalo da zaspi kad je bila van kuće. Gledala je pornografiju i u kući.

Šalimar iz Kašmira ju je pratio do prizemlja. Da li je legalno došao? Da li ima isprave? Da li uopšte ima vozačku dozvolu? Zašto je dobio zaposlenje? Da li ima veliki penis, penis koji vredi gledati kasno noću u hotelu? Otac ju je pitao šta želi za rođendan. Pogledala je u vozača i na tren poželela da bude od onih žena koje bi mogle da mu postave pornografska pitanja, baš tu usred lifta, samo nekoliko sekundi nakon njihovog prvog susreta; ko bi mogao da koristi bezobrazne reči sa ovim zgodnim čovekom, znajući da ne bi razumeo ni reč, da bi se nasmejao onim pokornim osmehom potčinjenog ne znajući na šta pristaje. Da li upražnjava seks otpozadi? Želela je da vidi njegov osmeh. Nije znala šta želi. Želela je da pravi dokumentarne filmove. Ambasador je trebalo da zna, nije bilo potrebno da pita. Trebalo je da joj dovede jednog slona da ga jaše niz Vilšir bulevar, ili je povede na skakanje sa padobranom, ili u Angkor Vat ili Maču Pikču ili Kašmir.

Imala je dvadeset četiri godine. Želela je da živi u stvarnosti, ne u snovima. Pravi vernici, oni košmarni sanjari, zgrabili su telo ajatolaha Homeinija, kao što su nekada neki drugi pravi vernici na nekom drugom mestu,